

Алла Михалюк
ORCID iD 0000-0003-0452-1260

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри теорії та історії педагогіки,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
б-р І. Шамо, 18/2, 02154, м. Київ, Україна
a.mykhaliuk@kubg.edu.ua

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО ФОРТЕПІАННОГО МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена проблемі формування виконавської культури в інструментальній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Визначено змістове наповнення та окреслено складові виконавської культури майбутнього вчителя. Особливо великого значення надається українському фортепіанному мистецтву у становленні виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів, що спроможне здійснювати винятковий вплив на особистість на ментально-генетичному рівні. Обґрунтовано концептуальні положення, що покладені в основу процесу формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів на основі українського фортепіанного мистецтва.

Ключові слова: виконавська культура; етапи формування; майбутній вчитель музичного мистецтва; педагогічні умови; українське фортепіанне мистецтво.

© Михалюк А., 2020

<https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.2>

Вступ. У світлі новітніх викликів, що постають перед музично-педагогічною освітою, особливої цінності набуває звернення до української культурно-мистецької спадщини. Відтак, зростає потреба у впровадженні в систему інструментально-виконавського навчання майбутніх педагогів-музикантів інноваційних методичних розробок на засадах українського музичного мистецтва, як одного із наймогутніших засобів розкриття індивідуальних творчих якостей особистості. Педагог, який сам ретельно вивчав творче надбання українських композиторів, опанував особливості інтерпретаційної діяльності талановитих вітчизняних виконавців, засвоїв методичні

принципи освітньої діяльності українських педагогів-музикантів, спроможний сформувати музичну культуру наступного покоління українців (Олексюк, 2018; Падалка, 2017). Попри широкий інтерес наукової спільноти до питань, пов'язаних із удосконаленням ступеня виконавської майстерності майбутніх педагогів-музикантів, все ж таки, недостатня увага дослідників приділяється розробці та впровадженню ефективних методик, зміст яких ґрунтується на здобутках українського музичного мистецтва. Тому виникає необхідність наукового висвітлення концептуальних положень процесу формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва. У сучасному науковому вимірі під концептуалізацією розуміють висвітлення понять, відношень і механізмів управління, необхідних для описання процесів та вирішення завдань у певній предметній галузі (Щолокова, 2019). У даній статті спробуємо розкрити поняття і механізми управління, що необхідні для процесу формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва.

Мета статті полягає в обґрунтуванні основних положень й механізмів формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва.

Виклад основного матеріалу.

Проблема інструментально-виконавської підготовки вчителя музичного мистецтва була завжди важливою. Наукові інтереси багатьох дослідників фокусуються навколо питання удосконалення виконавської майстерності вчителя. Йдеться про результати педагогічних досліджень Гуральник Н., Гусейнової Л., Завадської Т., Падалки Г. та ін. Проблемі формування виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва присвятили свої наукові праці Андрейко О., Арчажникова Л., Борисевич В., Згурська Н., Лі Данься, Нургаянова Н., У Ліньсянь. Узагальнюючи наукові погляди вчених щодо вирішення проблеми формування виконавської культури майбутніх учителів музичного мистецтва, висловлюємо власну дефініцію означеної проблеми як інтегрованої професійно-особистісної властивості, яка характеризує високий рівень оволодіння Концептуальні положення формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва

мистецькими знаннями, музично-виконавськими вміннями, педагогічними компетенціями, що виражається в здатності до художньо обгрунтованої та педагогічно доцільної інтерпретації змісту музичного твору та забезпечує в умовах виконавсько-педагогічної діяльності особистісне професійно-творче зростання (Михалюк, 2016, с. 52).

Структуру виконавської культури майбутнього педагога-музиканта складають такі взаємодіючі компоненти, як: мотиваційно-потребовий, до складу якого ввійшли інтерес до виконавської діяльності, потреба в самовираженні у процесі виконавської діяльності та характер ставлення до майбутньої професії; когнітивно-інформаційний, що містить музично-історичні й музично-теоретичні знання, проінформованість щодо музично-виконавського репертуару, а також знання вікових особливостей музичного сприймання; операційно-технологічний, що характеризується розвиненістю музично-виконавських та інтерпретаційно-аналітичних умінь, здатністю до художньо-педагогічної комунікації; творчодіяльнісний, що містить досвід самостійної музично-пошукової діяльності, ціннісні орієнтації у сфері музики, а також творчі здібності.

Українське фортепіанне мистецтво є унікальним і специфічним засобом формування виконавської культури студентів-піаністів, тому що воно зумовлює винятковий вплив на особистість майбутнього вчителя саме на ментально-генетичному рівні (Кияновська, 2009). Організація виконавської діяльності студентів на матеріалі вітчизняної композиторської творчості полегшить розкриття й осмислення авторського задуму певного фортепіанного твору. Використання інтерпретаційних засад української фортепіанної школи в процесі виконавської діяльності майбутніх учителів музики сприятиме віднайденню ними доцільних і точних виконавських орієнтирів щодо створення виразної інтерпретації вітчизняних фортепіанних творів. А впровадження в процесі виконавської діяльності майбутніх фахівців музично-освітніх принципів вітчизняних педагогів зумовить передачу емоційно-образного змісту фортепіанних творів у найбільш доступній і довершеній формі учням на уроках музичного мистецтва.

В основу методики формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва покладені такі концептуальні положення:

- формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів забезпечується спрямованістю освітнього процесу на інтенсифікацію національної самосвідомості в процесі опанування українським фортепіанним мистецтвом у єдності його складових – композиторської творчості, виконавської діяльності та освітньої практики;

- провідною передумовою формування виконавської культури студентів засобами українського фортепіанного мистецтва є розвиток творчої самостійності, яка віддзеркалює оригінальність інтерпретаційного мислення виконавця, його національний характер та забезпечує створення довершеної художньо-образної виконавської інтерпретації музичних творів (Михалюк, 2016).

Ефективність процесу формування виконавської культури вчителів засобами українського фортепіанного мистецтва забезпечується завдяки дотриманню певних *педагогічних умов*, тобто спеціально створених обставини, які необхідні й достатні для ефективного осягнення й відтворення фортепіанних творів українських композиторів у процесі виконавської діяльності. Це активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів; забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною; розвиток творчої самостійності в опрацюванні фортепіанних творів українських композиторів як ознаки готовності майбутніх учителів до виконавської діяльності. Комплексне застосування визначених педагогічних умов забезпечить ефективність означеного процесу.

Визначено етапи формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва. Мета першого етапу – *орієнтувально-спонукального* – полягає у забезпеченні усвідомленої зацікавленості виконавською діяльністю педагогів-музикантів на засадах українського фортепіанного мистецтва. Основні завдання цього етапу: стимулювання стійкого

Концептуальні положення формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва

інтересу студентів до виконавської діяльності на основі пізнання українського фортепіанного мистецтва; усвідомлення потреби в самовираженні в процесі пізнання вітчизняного фортепіанного мистецтва; формування позитивного ставлення до обраної професії. Розв'язання завдань першого етапу формувальної роботи відбувається у формі аудиторних занять та передбачає застосування таких методів: демонстрації виконавських творів, художнього ознайомлення з фортепіанними творами українських композиторів, ескізного вивчення музичних творів, емоційно-вольових характеристик студентів. На даному етапі варто дотримуватися таких педагогічних умов: забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною та активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів.

Мета другого етапу – *пізнавально-інформаційного* – розширення та поглиблення мистецьких знань та професійно-педагогічних компетенцій майбутніх педагогів-музикантів. Завдання пізнавально-інформаційного етапу формувальної методики: розширення обсягу музично-історичних та музично-теоретичних знань студентів; удосконалення навичок добору вітчизняного музично-виконавського репертуару; актуалізація знань вікових особливостей музичного сприймання. На даному етапі в межах вивчення спецкурсу «Культурно-освітні засади українського фортепіанного мистецтва» використовуються методи вільних характеристик, практичних контрольних завдань з добору виконавського репертуару. Ефективність роботи забезпечується завдяки актуалізації таких педагогічних умов: активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання фортепіанних творів українських композиторів; забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною.

Мета третього етапу – *перетворювально-технологічного* – полягає в удосконаленні якості виконавського висловлювання майбутніх фахівців у процесі інтепретації фортепіанних творів українських композиторів. Завдання цього етапу: розвиток музично-виконавських умінь студентів, удосконалення їх інтерпретаційно-

аналітичних умінь; розвиток здатності здійснювати художньо-педагогічну комунікацію. Методи формувальної роботи перетворювально-технологічного етапу: складання виконавського плану та рольова гра «Компетентний викладач». У перебігу даного етапу формувальної роботи актуалізуються такі педагогічні умови: забезпечення діалогових засад взаємодії викладача і студента в процесі опанування вітчизняною фортепіанною спадщиною; розвиток творчої самостійності в опрацюванні фортепіанних творів українських композиторів.

Мета четвертого етапу – *самостійно-творчого* – передбачає розвиток у студентів здатності до художньо-творчої виконавської діяльності на засадах українського фортепіанного мистецтва. Завданнями цього етапу є: розширення досвіду самостійної музично-пошукової діяльності; формування ціннісних орієнтацій у сфері музики; розвиток творчих здібностей. З-поміж форм і методів проведення формувальної роботи на самостійно-творчому етапі вирізняються такі: самостійна робота студентів, рольова гра «Музичний редактор», складання рецензій, лекція-концерт. На даному етапі викладач має дотримуватися таких педагогічних умов, як активізація національної самосвідомості студентів у процесі пізнання й виконання українських фортепіанних творів та розвиток творчої самостійності в опрацюванні фортепіанних творів українських композиторів (Михалюк, 2016).

Висновки. Підводячи підсумки вище викладеного, підкреслимо, що мистецтво як суспільне явище є наймогутнішим чинником впливу на духовний розвиток особистості, в тому числі виступає потужним засобом у становленні виконавської культури майбутніх учителів. Представлення основних концептуальних положень процесу формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва засвідчує про складність й, водночас, важливість таких методичних розробок для фахового навчання студентів мистецьких спеціальностей. Практична значущість наукового доробку полягає у можливості використання його теоретичних аспектів у процесі написання навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з питань виконавської підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Подальші наукові дослідження мають висвітлювати якісні та кількісні результати впровадження методики Концептуальні положення формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва

формування виконавської культури студентів на основі українського фортепіанного мистецтва.

Література

- Андрейко О. І. Виконавська культура скрипаля : теорія та методика формування. Львів : Галицька видавнича спілка, 2013. 298 с.
- Гуральник Н. П. Науково-педагогічна школа піаністів у теорії та практиці музичної освіти і виховання: навчал.-метод. посібник для вищих освітніх закладів. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. 276 с.
- Лабунець В. М. Компонентна структура інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики на інноваційних засадах. *Педагогічна освіта : теорія і практика*. Кам'янець-Подільський : Медобори – 2006, 2015. Вип. 18. С. 337-344.
- Лі Данься. Формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів України та Китаю у процесі фортепіанної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика музичного навчання». Київ, 2016. 23 с.
- Кашкадамова Н. Історія фортеп'яного мистецтва ХІХ сторіччя. Тернопіль : Астон, 2006. 608 с.
- Кияновська Л. О. Українська музична культура : навч. посібник. Львів : «Триаді плюс», 2009. – 356 с.
- Куришев Є. В., Ляшенко О. Д. Розвиток музично-виконавської компетентності у майбутніх педагогів музичного мистецтва в умовах вищої музичної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманов. Теорія і методика мистецької освіти*. Київ : НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2017. Серія № 14. Випуск 23(28). С. 73 – 78.
- Мистецтво у розвитку особистості : [за ред. Н. Г. Ничкало]. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. 309 с.
- Михалюк А. М. Формування виконавської культури майбутніх учителів музики засобами українського фортепіанного мистецтва : навч.-метод. посібник. К. : Видавництво Ліра-К, 2016. 220 с.
- Нургаянова Н. Х. Повышение качества подготовки будущего педагога-музыканта на основе модульной технологии обучения. *Образование и саморазвитие*. Казань : Центр инновационных технологий. 2010. №1(17). С. 51 – 56.
- Олексюк О. М. Стратегічні орієнтири розвитку мистецької освіти в міждисциплінарному дискурсі. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. К. : Київський університет імені Бориса Грінченка. Вип. 3, 2018. С. 4 – 8.
- Петрушин В. И. Музыкальная психология : учебник и практикум для среднего профессионального образования. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2019. 380 с.
- Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва : домінантні аспекти розвитку. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2017. Вип. 152. С. 31–37.

- Філософський енциклопедичний словник : [за ред. В. І. Шинкарука]. К. : Абрис, 2002. 743 с.
- Шрамко О. І. Роль мистецької освіти у процесі духовного оновлення суспільства. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання: наукове видання*. Суми : ФОП Цьома С.П. , 2019. Вип. 1 – 2 (13 – 14). С. 306 – 315. DOI: 10.24139/978-617-7487-53-0/2019-01-02/306-315.
- Щолокова О. П., Нагорна О. В. Синергетична детермінанта фахової підготовки вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. К. : Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, Вип. 27, 2019. С. 3 – 9. DOI: 10.31392/NPU-nc.series14.2019.27.01.

References

- Andrejko, O. I. (2013). *Vykonavs'jka kul'tura skrypalja : teoriija ta metodyka formuvannja*. L'viv : Ghalyc'jka vydavnycha spilka. 298 s.
- Huralnyk, N. P. (2011). *Naukovo-pedahohichna shkola pianistiv u teorii ta praktytsi muzychnoi osvity i vykhovannia: navchal.-metod. posibnyk dlia vyshchykh osvitnikh zakladiv*. Kyiv : Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova. 276 s.
- Labunets, V. M. (2015). *Komponentna struktura instrumentalno-vykonavskoi pidhotovky maibutnoho vchytelia muzyky na innovatsiinykh zasadakh*. *Pedahohichna osvita : teoriia i praktyka*. Kamianets-Podil'skyi : Medobory – 2006. Vyp. 18. S. 337-344.
- Li Dansia (2016). *Formuvannia vykonavskoi kultury maibutnikh pedahohiv-muzykantiv Ukrainy ta Kytaiu u protsesi fortepiannoї pidhotovky : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : spets. 13.00.02 «Teoriia ta metodyka muzychnoho navchannia»*. Kyiv. 23 s.
- Kashkadamova, N. (2006). *Istoriia fortepianoho mystetstva KhIKh storichchia*. Ternopil : Aston. 608 s.
- Kyianovska, L. O. (2009). *Ukrainska muzychna kultura : navch. posibnyk*. Lviv : «Triadi plus». 356 s.
- Kuryshch, Ye. V., Liashenko, O. D. (2017). *Rozvytok muzychno-vykonavskoi kompetentnosti u maibutnikh pedahohiv muzychnoho mystetstva v umovakh vyshchoї muzychnoi osvity*. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P.Drahomanov. Teoriia i metodyka mystetskoї osvity*. Kyiv : NPU im. M.P.Drahomanova. Seriiia № 14. Vypusk 23(28). S. 73 – 78.
- Mystetstvo u rozvytku osobystosti : [za red. N. H. Nychkalo] (2006)*. Chernivtsi : Zelena Bukovyna. 309 s.
- Mykhaliuk A. M. (2016). *Formuvannia vykonavskoi kultury maibutnikh uchyteliv muzyky zasobamy ukrainskoho fortepiannoho mystetstva : navch.-metod. posibnyk*. K. : Vydavnytstvo Lira-K. 220 s.
- Nurgayanova N. H. (2010). *Povyshenie kachestva podgotovki budushego pedagoga-muzyikanta na osnove modulnoy tehnologii obucheniya. Obrazovanie i samorazvitie*. Kazan : TSentr innovatsionnyih tehnologii. №1(17). S. 51 – 56.
- Oleksiuk O. M. (2018). *Stratehichni oriientyry rozvytku mystetskoї osvity v mizhdystsyplinarnomu dyskursi. Muzychne mystetstvo v osvitolohichnomu dyskursi*. K. : Kyivskyi universytet imeni Borysa Hrinchenka. Vyp. 3. S. 4 – 8.
- Концептуальні положення формування виконавської культури майбутніх педагогів-музикантів засобами українського фортепіанного мистецтва

- Petrushin V. I. (2019). Muzyikalnaya psihologiya : uchebnyk i praktikum dlya srednego professionalnogo obrazovaniya. 4-e izd., pererab. i dop. Moskva : Izdatelstvo YUrayt. 380 s.
- Padalka, Gh. M. (2017). Pedagoghika mystectva : dominantni aspekty rozvytku. Naukovi zapysky. Serija : Pedagoghichni nauky. Kropyvnycjkyj : RVV CDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 152. S. 31–37.
- Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk : [za red. V. I. Shynkaruka] (2002). K. : Abrys. 743 s.
- Shramko O. I. (2019). Rol mystetskoj osvity u protsesi dukhovnoho onovlennia suspilstva. Aktualni pytannia mystetskoj osvity ta vykhovannia: naukove vydannia. Sumy : FOP Tsoma S.P. Vyp. 1 – 2 (13 – 14). S. 306 – 315. DOI: 10.24139/978-617-7487-53-0/2019-01-02/306-315.
- Shcholokova O. , Nahorna O. (2019). Synerhetychna determinanta fakhovoi pidhotovky vchytelia muzychnoho mystetstva. Naukovyi chasopys NPU im. M.P. Drahomanova. Seriiia 14. Teoriiia i metodyka mystetskoj osvity. K. : Vydavnytstvo NPU im. M.P. Drahomanova, Vyp. 27. S. 3 – 9. DOI: 10.31392/NPU-nc.series14.2019.27.01.

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОЛОЖЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ- МУЗЫКАНТОВ СРЕДСТВАМИ УКРАИНСКОГО ФОРТЕПИАННОГО ИСКУССТВА

Алла Михалюк, кандидат педагогических наук, старший преподаватель
кафедры теории и истории педагогики,
Киевский университет имени Бориса Гринченка,
б-р И. Шамо, 18/2, 02154, г. Киев, Украина, a.mykhaliuk@kubg.edu.ua

Статья посвящена проблеме формирования исполнительской культуры в инструментальной подготовке будущих учителей музыкального искусства. Определенно содержательное наполнение и обозначены составляющие исполнительской культуры будущего учителя. Особенно большое значения придается украинскому фортепианному искусству в становлении исполнительской культуры будущих педагогов-музыкантов, что способно осуществлять исключительное влияние на личность на ментально-генетическом уровне. Обоснованны концептуальные положения, которые положены в основу процесса формирования исполнительской культуры будущих педагогов-музыкантов на основе украинского фортепианного искусства.

Ключевые слова: исполнительская культура; этапы формирования; будущий учитель музыкального искусства; педагогические условия; украинское фортепианное искусство.

CONCEPTUAL PROVISIONS OF THE FORMATION OF THE EXECUTIVE CULTURE OF FUTURE MUSIC TEACHERS WITH THE MEANS OF THE UKRAINIAN FORTOPIAN

Alla Mihalyuk, Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer of the Chair of Theory and History of Pedagogy,
Boris Grinchenko Kyiv University,
18/2 I. Shamo b., 02154, Kyiv, Ukraine, a.mykhaliuk@kubg.edu.ua

The article is devoted to the problem of forming the performing culture in the instrumental preparation of future music teachers. The urgency of developing this problem is exacerbated by a number of existing contradictions, namely: between the increasing demands for the cultural orientation of performing arts teachers of the future and the insufficient level of formation of their performing culture; between the powerful educational potential of Ukrainian piano art and its underutilization in the process of forming the performing culture of future music teachers. Of particular importance is the Ukrainian piano art in the formation of the performing culture of future music teachers, which can exert exceptional influence on the individual at the mental-genetic level. The problem of quality performance of piano works is one of the most difficult because of the subjectivity and multidimensionality of this type of professional activity. Performing interpretations of a teacher of music art causes a deep aesthetic influence on students, arouses certain emotions in them, generates a musical taste. The content content is defined and the components of the performing culture of the future music teacher are outlined. The conceptual provisions that underlie the process of forming the performing culture of future music teachers based on Ukrainian piano art are substantiated. The content of each stage of formation of the performing culture of future music teachers by means of Ukrainian piano art is specified.

Keywords: *performing culture; stages of formation; future teacher of music; pedagogical conditions; Ukrainian piano art.*

Стаття надійшла до редакції 04.03.2020

Прийнято до друку 28.05.2020